

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

Л.М. ХАВКІНА

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Короткий семінарій

Методичні матеріали для студентів зі спеціальності «Журналістика»

Харків 2004

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

Л.М. ХАВКІНА

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Короткий семінарій

Методичні матеріали для студентів зі спеціальності «Журналістика»

Рекомендовано кафедрою журналістики.
Протокол № 7 від 26 лютого 2004 року.

Харків 2004

Хавкіна Л.М. Історія української журналістики: Короткий семінарій. Методичні матеріали для студентів зі спеціальності «Журналістика». – Харків, 2004. – 51 с.

У навчально-методичному посібнику представлено найголовніші теми для практичних і семінарських занять з історії української журналістики. Семінарій створено за діючою програмою з цієї дисципліни і за затвердженням Міністерством освіти і науки України для студентів вищих навчальних закладів підручником І.Л. Михайлина «Історія української журналістики ХІХ століття» (К., 2003). Семінарій складено так, що в ньому представлені найвидатніші явища (альманахова журналістика 1830 – 1840-х років, пресові системи москвофілів, народців, радикалів), а також найвидатніші персоналії українських журналістів ХІХ століття, серед яких виділено журналістську діяльність та публіцистичну творчість П.Куліша, М.Костомарова, М.Драгоманова, І.Нечуя-Левицького, І.Франка. Структура кожної теми передбачає наведення розгорнутого плану, тестових та контрольних запитань і широкого списку джерел і наукової літератури. Семінарій дасть змогу студентам глибше засвоїти навчальний матеріал, посилити самостійну роботу над курсом історії української журналістики. А збільшення питомої ваги самостійної роботи студентів у навчанні відповідає національній стратегії розвитку вищої освіти в Україні.

© Л.М. Хавкіна, 2004

ЗМІСТ

І.Л. Михайлин. Передмова, або Про користь і мету історії журналістики	5
Пояснювальна записка	11
Програма семінарських занять з курсу	
Тема перша. Українська альманахова журналістика 30 – 40-х років XIX ст.: провідні видання та діячі	15
Література	16
Тема друга. Постать М.Костомарова в історії української журналістики	20
Література	21
Тема третя. П.Куліш як знакова фігура в українській журналістиці XIX ст.	23
Література	24
Тема четверта. Москвофільська журналістика: основні видання і постаті	26
Література	27
Тема п'ята. Місце І.Нечуя-Левицького в журналістському процесі XIX ст.	28
Література	29
Тема шоста. Народовська журналістика: провідні видання, діячі і праці	30
Література	31
Тема сьома. Радикальна журналістика: основні постаті та видання	33
Література	35
Тема восьма. М.Драгоманов як активний учасник українських суспільно-культурних процесів XIX ст. і його визначна роль в історії української журналістики	36
Література	38
Тема дев'ята. Українська журналістика в Росії	40
Література	42
Тема десята. Роль і значення журналістської діяльності І.Франка в розвитку української журналістики XIX ст.	44
Література	46
Загальна література (до всіх тем)	48
Зв'язок програми семінарських занять з методичними матеріалами кафедри з історії української журналістики	50
Іспит	50

ПЕРЕДМОВА, або Про користь і мету історії журналістики

Професія журналіста унікальна своєю орієнтацією на творчість. Якби нові рольові спеціалізації не з'являлися в ній, журналіст завжди був і залишиться за сутністю своєї діяльності письменником на щодень. Його робочий матеріал – інформація про явища соціальної дійсності, його інструмент для обробки матеріалу – слово. На відміну від професійного письменника, який береться за перо лише під впливом сильного емоційного збудження (натхнення), за умови наявності сформованого і в деталях обдуманого творчого задуму, журналіст мусить писати щодня, до кожного числа своєї газети, старанно й невтомно збираючи факти й повідомлення, думки й коментарі, складаючи з цієї мозаїки власну картину події і власну версію її витлумачення. Історія журналістики подає безліч свідчень про невтомність видатних журналістів: наприклад, Улас Михайлович Дорошевич (1864 – 1922), знаменитий редактор популярної свого часу газети «Русское слово», окрім керівництва часописом, виконував величезне авторське навантаження: 64 тисячі рядків на рік, 5300 – на місяць, 175 рядків на день¹.

Специфіка професії журналіста визначає й особливості його фахової підготовки й університетської освіти. З одного боку, для журналіста не існує зайвих знань, усе лягає в скарбницю його пам'яті, збагачує розум і життєвий досвід, служить підставою й підґрунтям для його оцінок і узагальнень, у ширшому розумінні – творчості. З другого боку, для журналіста не існує обов'язкового ужиткового мінімуму, конкретні прагматичні знання йому можуть ніколи не знадобитися. І взагалі, – існують рольові спеціалізації (наприклад, репортера), сутність яких зводиться до описування побаченого, що під силу письменній людині навіть з середньою освітою.

Досить порівняти журналіста з спеціалістами інших професій, щоб відчувати всю складність його підготовки й виховання. Філолог учить мову і літературу, бо саме їх він буде викладати в середній або вищій школі. Студент факультету іноземних мов старанно вивчає свій предмет, бо все життя працюватиме перекладачем. Так само – психолог, математик, фізик, програміст. Усі вони вчать свій фах тому, що саме в межах отриманих знань працюватимуть решту життя. Але професія журналіста позбавлена подібної конкретики. Знання, отримані в університеті навіть з циклу професійно орієнтованих дисциплін і предметів спеціалізації, можуть йому ніколи не знадобитися. Навчити творчості людину, що не має первісного стартового таланту, неможливо. Це знає кожен викладач журналістики. Для того, щоб написати репортаж з відкриття сільськогосподарської виставки або на підставі

¹ Махонина С.Я. История русской журналистики начала XX века: Учебное пособие. – М.: Флинта: Наука, 2002. – С. 94.

прес-релізу висвітлити благодійну акцію певної установи не потрібно знати давньогрецьку міфологію, середньовічну літературу, історію Запорізької Січі, Емський указ, діяльність Центральної Ради, винищення українського народу в СРСР під час голодомору 1933 року і т.д. Журналістика зосереджена на сучасності, її предметом є сьогоднішній день.

На цій підставі в деяких поверхових журналістів і навіть недалекоглядних викладачів журналістики усталилася думка, що й вивчення історії журналістики – зайвий тягар для майбутнього спеціаліста з масово-інформаційної діяльності, він залюбки може обійтися без цього предмета і незалежно від нього якісно виконувати все життя свої професійні обов'язки. Головне, щоб він знав технічні засоби журналістики, грамотно писав, мав елементарні навички з методики журналістської творчості.

Оскільки з такою хибною думкою доводиться час від часу зустрічатися, то виникає потреба серйозної розмови про користь і мету історії журналістики¹. Розглянемо найголовніші аргументи.

Аргумент перший: мета історії журналістики – формування людської особистості, вироблення самостійності мислення.

Для глибшого розуміння цього аспекту наведемо цікаве місце з роману Петра Колесника «Терен на шляху», присвяченого біографії Івана Франка. Молодого гімназиста, учня випускного класу, запрошує до себе за репетитора до сина Ярослава отець Михайло Рошкевич. Під час обіду він запитує гостя про користь і мету гімназійного навчання. «Половина з того, чого вчать у гімназії, – відповідає Франко, – не придасться в житті». І далі роз'яснює: та латина, грека, фізика чи математики, логіка чи психологія, які ми товчемо в гімназії до одуру, ніяк не знадобляться більшості учнів у житті; вони стануть урядовцями, купцями чи ремісниками і за рік-два забудуть і читати по-грецьки, і таблиці логарифмів, і мудрі речі з інших наук.

Панотець не в силі приховати свого розчарування. «Як то може бути: – вигукує він. – То, значить, я надаремно віддав Ярослава до гімназії?»

«Зовсім ні!» – відповів Франко, бо завдання освіти не завантаження голови мертвими знаннями, а підготовка учня до власної духовної праці. «Вивчення всіх тих наук в гімназії, – провадив далі Франко, – не повинно бути ціллю, а шляхом, який треба пройти до вищої цілі – вироблення власної думки. Біблійний Саул ходив колись шукати ослиць, а знайшов корону. Так і ми: нібито йдемо шукати ослиць – всяких там граматичних і алгебраїчних формул та історичних дат, – а знайдемо корону: уміння володіти своїми духовними органами, виро-

¹ Другий заголовок передмови є алюзією на працю: Склабовский Александр. О пользе и цели поэзии // Украинский журнал. – 1824. – № 16. – С. 173 – 188; № 17. – С. 239 – 253. Вона друкувалася з редакційною приміткою: «З лекції, читаної студентам в Імператорському Харківському університеті».

блену пам'ять, систематичність і критичність свого мислення. Гімназія – се та ж сама гімнастика, лише на широкій духовній основі. Треба пройти її, щоб підготувати себе до будь-якої праці та науки, що має заповнити твоє життя»¹.

Урок молодого Франка надзвичайно показовий. Справді, дуже часто отримувані під час освіти знання не мають ужиткового характеру, але служать іншій, більш грандіозній меті – тренують пам'ять, систематизують мислення, виробляють здатність до узагальнень, самостійних оцінок, критичних думок, тобто здійснюють усе те, що прийнято називати формуванням людської особистості.

Чи потрібно журналістові бути особистістю, чи достатньо виконувати функцію ретранслятора почутого, побаченого й висловленого? Питання не риторичне, як може здатися з першого погляду. Справді, у журналістській професії є місце й для ретрансляційної рольової спеціалізації. Але навіть здійснення елементарної інформаційної діяльності потребує від журналіста виключних розумових здібностей і особистісних якостей. Адже одиницею мислення в журналістиці є не нейтральні об'єктивні факти дійсності, а суб'єктивні повідомлення про факти. «Новина лежить, – слушно відзначив професор В.В. Різун, – не в площині реальності, що протистоїть журналістові, а в площині відображення цієї реальності журналістом як соціальним суб'єктом, через що відображення і називається суб'єктивним, бо належить суб'єктові»². Таким чином, навіть виконання ретрансляційної функції мусить спиратися на особистісне розуміння журналістом сутності події, про яку повідомляється, що і є гарантією правильності, реалістичності, адекватності його повідомлення самій події. А відтак, будь-яка масово-інформаційна діяльність потребує журналіста як мислячу особистість.

Аргумент другий: історія журналістики – особистіснотвірна навчальна дисципліна.

Невипадково серед головних редакторів великих газет у західному світі існує стійке переконання, що в основу журналістської освіти повинне бути покладене вивчення історії й літератури, бо саме ці дисципліни розвивають самостійне мислення, учать аналізувати життя, озброюють людину необхідним культурним багажем. Іншими словами, це особистіснотвірні предмети навчального плану.

Історія журналістики поєднує ці дві найважливіші дисципліни. Вона водночас є історією національної (чи світової) цивілізації і історією літературної (журналістської) творчості. Як навчальна дисципліна вона синтезує в собі історичний шлях народу і висвітлення його в національній пресі. Поняття національної історії тут так само набуває універсальності: це й політична історія, і історія культури, історія це-

¹ Колесник Петро. Терен на шляху: Роман. – Львів: Каменяр, 1980. – С. 126 – 127.

² Різун В.В. Маси: Тексти лекцій. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2003. – С. 89.

рки й освіти, історія науки, торгівлі й духовного життя, історія, нарешті, приватної людини. Це історія всього, що становить предмет журналістики, а вона не має обмежень у предметі, ним є все життя без будь-яких винятків і застережень. Тому історія журналістики – це найцікавіша навчальна дисципліна з широким предметом і особливими аспектами його висвітлення. Ця дисципліна формує людську особистість майбутнього журналіста.

Аргумент третій: історія української журналістики – відображення національного пробудження українського народу та його боротьби за створення своєї держави.

Якщо метою журналістської освіти є виховання національно-свідомого патріотично налаштованого українського журналіста, для якого захист національних інтересів своєї держави є samozрозумілою річчю, то історія української журналістики – навчальна дисципліна, яка найповніше реалізує саме це завдання. Відсутність в українців власної держави призвела до пізнього у порівнянні з іншими народами зародження журналістики і до виникнення її в Україні іншими мовами. Але поступово відбувалося становлення національної свідомості і пробудження до політичного життя непритомної української нації. Саме журналістика (а не якимось іншим галузям людської життєдіяльності) найбільш повно відобразила самовдосконалення українського народу, його безкінечну боротьбу з самодержавством у Росії і польською шляхетською перевагою в Австро-Угорщині, подолання хвороби москвофільства і захоплення соціалізмом, вироблення в надрах української журналістики й публіцистики ідеї політичної незалежності України.

Для українського журналіста знання історії української журналістики, творчості видатних українських публіцистів: П.Куліша, М.Костомарова, М.Драгоманова, І.Нечуя-Левицького, І.Франка, – не просто корисне, але й обов'язкове. Це скарбниця духовного досвіду, аргументації на користь української культурної й політичної самостійності. В історії лежать причини сучасності. Ми сьогодні такі, бо виростили з певних джерел, упродовж історії не жили своїм природним життям, наша культура була заборонена не за зміст, а за мову, чого ніде в світі, крім підросійської України, не було. Тому метою вивчення історії української журналістики є становлення й формування повноцінного українського журналіста.

Аргумент четвертий: навчитися творчості неможливо без засвоєння класичних уроків, вивчення видатних пам'яток публіцистики.

У журналістиці на повну силу діє правило, сформульоване Габріелем Гарсія Маркесом (це видатний колумбійський письменник, лауреат Нобелівської премії 1982 року) для красного письменства: «Зовсім неможливо створювати гарну літературу, якщо не знаєш усієї лі-

тератури»¹. Під «усією літературою» він розумів її історію, як видно з подальшого розвитку його думки.

«Існує тенденція, – писав він, – зневажливо ставитися до літературної культури, вірити в стихійність, натхнення. Істина полягає в тому, що література – це наука, якою необхідно оволодіти, що десять тисяч років літературного розвитку стоять за кожним оповіданням, яке пишеться сьогодні. [...] Кінець кінцем, літературі навчаєшся не в університетах, а тільки читаючи й перечитуючи письменників»².

У застосуванні до нашої професії думки Маркеса, певна річ, звучали б так: «Зовсім неможливо створювати гарну журналістику, якщо не знаєш усієї історії журналістики. Чотири століття журналістського розвитку людства стоять за кожною заміткою, яка пишеться сьогодні. Журналістиці навчаєшся, читаючи й перечитуючи класиків». Будучи письменством на щодень, журналістика значно ширше використовує чисто ремісницькі прийоми і засоби. Але їх треба знати для успішного професійного росту. Якщо, за Маркесом, література – це наука, якою необхідно оволодіти, то ще в більшій мірі це стосується журналістики, де питома вага ремісництва значно більша.

Відомий російський журналіст Юрій Грибов, що починав як військовий журналіст, так розповідав про своє професійне учнівство: «Допомогло мені читання класичного нарису – цієї скарбниці образів і проблем, нарису, що відзначається художньою формою»³. Ставши кореспондентом обласної газети, він «багато читав відомих нарисовців і прозаїків, прагнучи зрозуміти, як вони пишуть, учився в них»⁴. Усі ці приклади й висловлювання свідчать про те, яке важливе значення в професійній підготовці журналіста має вивчення класичної спадщини, кращих текстів з історії журналістики, розгляд прийомів створення інформаційного образу світу, формулювання й доведення публіцистичної ідеї, вивчення системи аргументації.

Усе це можливе лише в курсі історії української журналістики, який є не просто набором абстрактних істин, а наповнений живим, актуальним для сьогоднішнього дня змістом, вагомими творчими уроками. Оволодіти ними, як слушно вказує Маркес, неможливо лише в університетській аудиторії, без самостійного читання й вивчення під керівництвом досвідченого викладача усього багатства думки й образів, змісту й форми класичних надбань, текстів видатних журналістів минулого. Усі ці завдання можна реалізувати лише в курсі історії української журналістики.

Таким чином, ви приступаєте до вивчення найцікавішого предме-

¹ Габриэль Гарсиа Маркес о литературе, о себе, о своем творчестве // Вопросы литературы. – 1980. – № 3. – С. 170.

² Там само.

³ Грибов Юрий. Документально и художественно / Беседу вел Евгений Осетров // Вопросы литературы. – 1980. – № 8. – С. 306.

⁴ Там само.

та – базового у вашій професійній підготовці. Будь-яка гуманітарна дисципліна традиційно складається з двох найбільш вагомих відгалужень: теорії та історії предмета. Але в журналістиці, окрім загальновідової самодостатньої наукової значимості історії, міститься ще й унікальний ужитковий, прагматичний аспект – за допомогою історії, вивчення класичних текстів журналіст навчається творчості, опановує секрети майстерності. Розбудити жагу творчості – мета вивчення історії української журналістики.

Шлях професійного вдосконалення безкінечний. Не має остаточної вершини журналістська майстерність. Залишатися учнями вам доведеться все життя. Адже журналіст – *semper tiro*. Але починається цей шлях у студентські роки, у цей час набувається інтелектуальний стартовий капітал, який потім усе життя служить фахівцеві. Зробити ці перші кроки в курсі історії української журналістики ваш прями́й обов'язок і гарантія професійного успіху в майбутньому.

Зрілість кожної науки вимірюється обсягом створених у її мережі наукових досліджень, наукових збірників і періодичних видань, навчально-методичних посібників, підручників та праць в інших жанрах. Семінарій – специфічний і своєрідний жанр, що з'являється в науці на певному етапі її розвитку. Його метою є організація наявного наукового матеріалу для навчальної мети, передусім організації самостійної роботи студентів. Запропонований Л.М. Хавкіною короткий семінарій з історії української журналістики є першою спробою в цьому жанрі, що виноситься кафедрою журналістики Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна на суд наукової спільноти України.

І.Л. Михайлин,

доктор філологічних наук, професор, завідував кафедрою журналістики Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна «Історія української журналістики» в системі підготовки фахівців і роль семінарських занять у її викладанні.

Оволодіння студентами журналістською професією передбачає набуття ними цілісного комплексу знань з усіх сфер журналістського процесу в цілому та окремих явищ журналістської діяльності. Відповідно до цього для студентів спеціальності «Журналістика» й розроблено комплекс навчальних дисциплін, які повинні забезпечити їх професійну підготовку, надавши студентам знання з різних сфер, жанрів, функцій, законів, засобів журналістської діяльності, журналістської творчості. Щоб ці знання були ґрунтовні й системні, студенти мають навчитися, з одного боку, орієнтуватися в журналістському процесі та сприймати його як цілість, що складається з окремих явищ, постатей, подій, а з другого, розуміти місце кожного журналістського явища в цьому процесі, вміти простежувати їх взаємозв'язки. Окреме значення має усебічне усвідомлення студентами місця й ролі журналістики у функціонуванні суспільства, її можливостей у плані впливу на суспільно-культурні процеси та викликаної цим виключної відповідальності, з якою пов'язана професія журналіста.

У цьому контексті особливого значення в системі журналістських дисциплін набувають навчальні курси, пов'язані з вивченням журналістського процесу минулого, історії журналістської діяльності в усіх її виявах, – зокрема, історії національної. Студенти мають максимально повно засвоїти досвід минулого, передусім – національні здобутки в цій сфері, сприймаючи їх не лише в історико-теоретичному, але й у практичному аспекті. Цим пояснюється необхідність проведення в рамках курсу «Історія української журналістики» семінарських занять, які повинні забезпечити глибше засвоєння отриманих у ході лекцій і самостійної роботи студентів знань з дисципліни та їх систематизацію. Під час семінарських занять студенти мають запозичити з класичних журналістських робіт безцінний практичний досвід у галузі поезики і стилістики журналістської роботи, відповідності її жанру й тематики, добору впливової та одночасно етичної аргументації тощо.

Предмет курсу «Історія української журналістики».

«Історія української журналістики» є однією з базових дисциплін, предметом якої є все багатоманіття виявів журналістського життя в попередні періоди українського буття, вітчизняний журналістський процес від його початків і до сьогодні як складне багатовекторне явище.

Відповідно до цього історія української (як і будь-якої національної) журналістики – це наука, об'єктом дослідження якої є вітчизняний журналістський процес у цілому й ті визначні явища, події, постаї, видання й власне журналістські тексти, які формують цей процес, визначають його сутність і зміст.

Отже, предметом безпосереднього вивчення в курсі історії української журналістики є історія існування періодичних видань, центральні постаті в цій сфері, чия діяльність зробила можливим активний безперервний розвиток української журналістики (навіть за максимально несприятливих обставин), а також видатні журналістські тексти, які склали класику української журналістики й забезпечили створення її розгалуженої жанрової парадигми.

У відповідності до цього передбачено семінарські заняття з даного курсу різного типу: кожне з них присвячено або важливому явищу, напрямкові в українській журналістиці ХІХ століття, або визначній постаті минулого – а в ході занять обох типів планується залучати до безпосереднього аналізу класичні взірцеві журналістські тексти, що має сприяти виробленню в студентів практичних навичок журналістської діяльності.

Навчальна дисципліна «Історія української журналістики» викладається у третьому й четвертому семестрах студентам спеціальності «Журналістика». Курс завершується іспитом.

Мета викладання дисципліни – засвоєння студентами знань з галузі історії української журналістики як масово-інформаційної діяльності, що має виключний вплив на суспільне буття, розуміння ними основних складників та закономірностей національного журналістського процесу, набуття навичок по застосуванню на практиці досвіду минулого. У цьому контексті *метою проведення семінарських занять з курсу* є систематизація та досягнення ґрунтовності засвоєння й осмислення студентами отриманих знань, забезпечення сприйняття ними журналістських досягнень минулого як безцінного досвіду, який має використовуватися ними у практичній діяльності, а також вироблення в студентів умінь мікроаналізу класичних текстів як таких, що можуть стати за зразки для журналістської творчості.

Головні завдання дисципліни, які повинні бути реалізовані в ході проведення семінарських занять:

- домогтися засвоєння студентами сутності й провідних закономірностей українського журналістського процесу;
- ознайомити студентів з основними етапами розвитку масово-інформаційної діяльності у вітчизняній традиції;
- виробити в студентів вміння виділяти центральні явища й постаті в журналістському процесі;
- навчити студентів використовувати журналістський досвід минулого у своїй практичній діяльності;
- забезпечити усвідомлення безперервності національного журналістського процесу за будь-яких зовнішніх умов і домінування в

ньому різних форм і жанрів у залежності від суспільно-політичних обставин;

- дати розуміння дієвості журналістики за умови своєчасної появи журналістського твору чи видання і творчого підходу до їх створення;

- показати виключну впливовість журналістики на суспільне буття, причиново-наслідкові зв'язки її з явищами і процесами в інших сферах.

Внаслідок вивчення дисципліни, зокрема участі в семінарських заняттях, студент повинен:

Знати:

- передумови та джерела виникнення української журналістики;
- основні етапи розвитку української журналістики: їх зміст і зумовленість суспільно-політичними обставинами, помітні видання, які належали до кожного з етапів, причини їх появи та умови функціонування;

- особливості та умови існування в різні часи української журналістики в Російській та Австро-Угорській імперіях, переміщення її центру;

- найвідоміші дискусії та полеміки на сторінках українських видань XIX століття (основні учасники, праці, тематика і спрямування);

- провідних діячів і видання української альманахової журналістики 30 – 40-х років XIX століття, журналістські твори того часу, пов'язані з літературознавчими питаннями та мовними проблемами;

- основні напрямки діяльності, наукові й публіцистичні праці П.Куліша та М.Костомарова як знакових постатей в українській журналістиці XIX ст.;

- головні напрями в історії української журналістики другої половини XIX ст. (москвофільська, народовська, радикальна, еміграційна журналістика, українська альманахова журналістика в Росії, російськомовна українська журналістика), які зумовили її сутність і структуру;

- провідних діячів того часу – видавців та авторів журналістських текстів;

- головні риси, етапи та праці таких визначних учасників журналістського процесу XIX ст., як М.Драгоманов, І.Нечуй-Левицький, І.Франко та ін.

Уміти:

- зіставляти факти та події з історії української журналістики між собою та з аналогічними світовими явищами;

- вільно орієнтуватися у виданнях, постатях, журналістських працях минулого, оперувати фактами хронологічно й тематично;

- різнобічно аналізувати історико-журналістські явища й вико-

ристовувати отриманий досвід у власній журналістській роботі;

- використовуючи досвід полемік між видатними діячами минулого, розробляти струнку систему аргументації та захисту власної позиції у дискусії;

- застосовувати науковий підхід до історико-журналістських текстів, мати первісні журналістикознавчі навички.

ПРОГРАМА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ

Тема перша

Українська альманахова журналістика 30 – 40-х років ХІХ ст.: провідні видання та діячі

План заняття:

1. Харківський романтичний осередок: світоглядна та естетична програма, видавнича діяльність як вияв національного і соціального позиціонування.

2. «Украинский альманах»: історія створення і видання, основні учасники, значення в історії української журналістики.

3. Постать І.Срезневського в українському романтичному русі, його роль як ідейного натхненника, видавця та учасника ряду альманахів.

4. Робота І.Срезневського «Уривки із записок про старця Григорія Сквороду» та дискусія навколо неї за участю Г.Квітки.

5. Інші праці І.Срезневського, які становлять інтерес для історії української журналістики (передмова до першого випуску «Запорозької старовини», «Погляд на пам'ятки української народної словесності. Лист до професора Снегирьова», «Думки і зауваження»): їх жанрова своєрідність, характер, час і місце опублікування, значення.

6. «Утренняя звезда» І.Петрова: загальна характеристика видання, постать видавця, коло учасників, склад і специфіка вміщених творів, місце альманаху в романтичному русі.

7. «Русалка Дністрова» як результат багатовекторної діяльності «Руської трійці»: основні учасники, робота над збірниками «Син Русі» та «Зоря» як початок журналістської діяльності, склад вміщених у «Русалці Дністровій» матеріалів, провідні засади впорядкування, авторська передмова як джерело відомостей про світоглядно-естетичну позицію західноукраїнських романтиків.

8. Альманах Є.Гребінки «Ластівка»: історія упорядкування й видання, постать видавця, роль Г.Квітки в підготовці альманаху, коло учасників, склад вміщених матеріалів, значення альманаху в тогочасному культурному процесі, відгуки сучасників.

9. Альманах О. Корсуна «Сніп» як результат діяльності другого кола харківських романтиків: загальна характеристика, художньо-стильове багатоманіття творів, причини комерційної невдачі, оцінка сучасників.

10. «Молодик» І.Бецького: загальна характеристика – хронологія, композиційна та змістова специфіка, постать видавця і основні учасники, значення в історії української журналістики.

11. Альманах М.Максимовича «Киевлянин»: зміст і структура

видання, склад авторів і літературних текстів, прикметні твори.

12. Постать М.Максимовича в історії української журналістики: короткі біографічні відомості, журналістська видавнича програма, фольклористична діяльність, вміщені в «Киевлянине» праці «Про вірші червоноруські» та «Про правопис малоросійської мови. Лист до Основ'яненка».

13. «Южный русский сборник» А.Метлинського: постать видавця в романтичному русі та основні напрямки його діяльності (літературна, фольклористична, видавнича), широке коло учасників, значення альманаху.

14. Участь Г.Квітки в колективних виданнях та культурно-науковому житті Східної України, його місце в історії української журналістики.

Тестові та творчі запитання:

1. Назвіть, у яких колективних виданнях взяли участь Г.Квітка, О.Корсун, М.Костомаров, А.Метлинський, І.Срезневський, Т.Шевченко?

2. Хто з них був автором не лише літературних творів, але й романтичних зразків публіцистики, літературної критики, наукових статей – і яких саме?

3. Які видання припадають на 1839, 1840, 1841 роки (колективні видання, фольклористичні, поетичні збірки одного автора тощо)?

4. Основні центри видавничої діяльності романтиків 30 – 40-х років XIX ст.: в яких містах було видано вищеназвані альманахи та збірники і які саме?

5. Які складники журналістської, видавничої спадщини І.Срезневського були виявами його соціального позиціонування в період 30 – 40-х рр. XIX ст.?

6. Наведіть основні тези і аргументи сторін (І.Срезневського і Г.Квітки) в дискусії щодо постаті Г.Сковороди. Чия позиція видається переконливішою?

7. Назвіть вступні статті А.Метлинського до збірок «Думки і пісні та ще дещо», «Народные южнорусские песни», визначте їх характер та проблематику.

Література

1. Гребінка Є.П. Так собі до земляків // Гребінка Є.П. Твори: У 3 т. – К.: Наук. думка, 1981. – Т. 3. – С. 490 – 492.

2. Метлинський А.Л. Заметки относительно южнорусского языка // Харківська школа романтиків: У 3 т. – Х.: Держвидав, 1930. – Т. 2. – С. 105 – 115.

3. Срезневский И.И. Взгляд на памятники украинской народной

словесности. Письмо профессору И.М. Снегирьову // Історія української літературної критики та літературознавства: Хрестоматія: У 3 кн. – К.: Либідь, 1996. – Кн. 1. – С. 67 – 69.

4. Срезневський І.І. Передмова до першого випуску «Запорожской старины» // Харківська школа романтиків: У 3 т. – Х.: Держвидав, 1930. – Т. 1. – С. 136 – 240.

5. Білецький Л. Поезії з харківських альманахів // Шевченко Т.Г. Кобзар / За ред. Л. Білецького: У 4 т. – Вінніпег: Тризуб, 1952. – Т. 1. – С. 271 – 279.

6. Білецький О. «Русалка Дністровая» // Матеріали до вивчення історії української літератури: Посіб. для студентів філол. фак. ун-тів та пед. ін-тів: У 5 т. – К.: Рад. школа, 1961. – Т. 2 – С. 347 – 359.

7. Бовсунівська Т.В. Григорій Сковорода і український романтизм // Третій міжнарод. конгрес україністів: Літературозн. – К., 1996. – С. 317 – 334.

8. Бовсунівська Т.В. Феномен українського романтизму. – Ч. 1: Етногенез і теогенез. – К., 1997. – 155 с.; Ч. 2: Ейдетика. – К., 1998. – 110 с.

9. Борзенко О.І. Провінційне культурне середовище і становлення нового українського письменства // Вісн. Харк. ун-ту. – 2001. – № 519: Сучасні філол. студії: Аналіз та інтерпретація. – Серія: Філологія. – Вип. 32. – С. 51 – 60.

10. Борзенко О.І. Становлення нової української літератури і рецепція народного слова // Наук. зап. Терноп. держ. пед. ін-ту ім. В. Гнатюка. – 2001. – Вип. 10. – С. 356 – 362.

11. Возняк М. До характеристики харківського гуртка українських письменників // ЗНТШ. – 1910. – Т. 93. – Кн. 1. – С. 132 – 140.

12. Гербільський Г.Ю. Розвиток прогресивних ідей в Галичині у першій половині XIX ст. – Л.: Вид-во. Львів. ун-ту, 1964. – 251 с.

13. Засенко О. Передмова до «Русалки Дністрової»: До 100-річчя від дня народження Олександра Білецького // Жовтень. – 1984. – № 11. – С. 108 – 111.

14. Кревецький І. Початки преси на Україні. 1776–1850. – Львів: У друкарні НТШ, 1927. – 26 с.

15. Крюков А.В., Сарбей В.Г. І.І. Срезневський – історик України: До 175-річчя з дня народження // Укр. іст. журн. – 1987. – № 6. – С. 138 – 144.

16. Михайлин І.Л. “Я тоді ще не знав, що я українець...” // Березіль. – 1991. – № 6. – С. 147 – 165.

17. Памяти Измаила Ивановича Срезневского. – Пг.: Изд-во АН, 1916. – Кн. 1. – 242 с.

18. Петраш О. «Руська трійця». М.Шашкевич, І.Вагилевич, Я.Головацький та їхні літературні послідовники. – К.: Дніпро, 1986. – 230 с.

19. Пільгук І. Літературне відродження на Західній Україні (30 –

50-і роки ХІХ ст.) // Пільгук І. У пошуках художньої правди: Вибр. ст. – К.: Дніпро, 1969. – С. 74 – 106.

20. Савченко Ф. Перший збірник українських пісень Максимовича // Україна. – 1927. – № 6. – С. 25 – 79.

21. Самарцев І. «Галицькі будителі»: М.Шашкевич, І.Вагилевич, Я.Головацький // Віче. – 1994. – № 5. – С. 138 – 148.

22. Син Русі (1833): Перша рукописна збірка віршів Маркіяна Шашкевича та його побратимів / Упорядкування, передмова і примітки Є. Нахліка. – Л.: ТзОВ «Львівські новини», 1995. – 43 с.

23. Срезневский В.И. И.Е. Бецкий – издатель «Молодика» // ЖМНП. – 1900. – № 12. – С. 273 – 304.

24. Срезневский В.И. Из первых лет научно-литературной деятельности И.И. Срезневского, 1831–1839 // ЖМНП. – Ч. 207. – 1880. – Вип. 1. – С. 3 – 17.

25. Срезневський В.І. «Український альманах» 1831 року // Харківська школа романтиків. – Х., 1930. – Т. 1. – С. 32 – 50.

26. Федченко П.М. Літературна критика на Україні першої половини ХІХ ст. – К.: Наук. думка, 1982. – 381 с.

27. Федченко П.М. Початок журналістики в Києві (Журналістська діяльність М.О. Максимовича) // Рад. літературозн. – 1959. – № 1. – С. 92 – 100.

28. Федченко П.М. Українські альманахи 30-х років ХІХ ст. // Рад. літературознавство. – 1967. – № 2. – С. 33 – 45.

29. Филипович П.П. Соціальне обличчя українського читача 30 – 40 рр. ХІХ ст. // Филипович П.П. Літературно-критичні статті. – К.: Дніпро, 1991. – С. 17 – 31.

30. Хавкіна Л.М. Специфіка трактування літератури й мови як націєтворчих чинників представниками раннього українського романтизму // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. ст. Лінгвістика і літературознавство. – 2001. – Вип. 7. – С. 247 – 252.

31. Хавкіна Л.М. Тарас Шевченко і харківські поети-романтики // Актуальні проблеми слов'янської філології: Міжвуз. зб. наук. ст. Лінгвістика і літературознавство. – 2001. – Вип. 4. – С. 136 – 140.

32. Шалата М. Демократизація слова: До 150-річчя виходу альманаху «Русалка Дністрова» // Жовтень. – 1987. – № 5. – С. 105 – 109.

33. Шамрай А. До початків романтизму: 1828–1836 // Харківська школа романтиків: У 3 т. – Х.: Держвидав, 1930. – Т. 1. – С. 16 – 19.

34. Шамрай А. Літературний гурток І. Срезневського: Зародження романтичних смаків на українському ґрунті // Харківська школа романтиків: У 3 т. – Х.: Держвидав, 1930. – Т. 1. – С. 20 – 31.

35. Шамрай А. Співробітники альманахів «Сніп» (1841) і «Южного русского сборника» (1848) // Матеріали до вивчення історії української літератури: У 5 т. – К.: Рад. шк., 1961. – Т.2. – С. 335 – 343.

36. Шашкевичіана: Нова серія. – Л.; Броди; Вінніпег: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, Вид-во «Просвіта», 1996. – Вип. 1 – 2.

– С. 142 – 148.

37. Шерех Ю. Критика поетичним словом // Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології: У 3 т. – Х., 1998. – Т. 3. – С. 7 – 28.

Тема друга

Постать М.Костомарова в історії української журналістики

План заняття:

1. М.Костомаров як активний учасник українського культурного життя: короткі біографічні відомості, основні напрямки діяльності (фольклористична, видавнича, літературна, науково-публіцистична, історичні дослідження), віхи та етапи літературного, наукового, журналістського життя.

2. «Огляд творів, писаних українською мовою» у другій книзі «Молодика» як перша історико-літературна розвідка про українську літературу: ідеологічні настанови та аспекти дослідження, критерії аналізу й оцінки художніх творів, коло персоналій і літературних текстів, значення для української журналістики.

3. Стаття «Спогад про двох малярів»: проблематика, поетика, Т.Шевченко в оцінці М.Костомарова, жанрові та композиційні особливості розвідки.

4. Зміст, суспільний резонанс та практичні наслідки статті «Думки южноруса. Про викладання южноруською мовою» в журналі «Основа».

5. Історичні праці («Гетьманство Виговського», «Думки про федеративне начало в Давній Русі», ін.): зміст, ідейне наповнення, місце у спадщині вченого.

6. Робота «Риси народної південноруської історії»: зміст, основне спрямування та об'єкт дослідження, місце серед публікацій «Основи».

7. Полемічна праця «Іудеям»: дискусія на сторінках журналу «Основа» як першопричина та її учасники, провідна мета, зміст та полемічне спрямування.

8. Дисертація «Про деякі символи в руській народній поезії» як джерело знань про світоглядно-естетичну позицію українських романтиків 30 – 40-х рр.: структура і зміст, історія написання та резонанс, особливе значення «Вступу» (огляд фольклористичних здобутків в українській і європейській традиції, формулювання світоглядної бази й мети наукової діяльності українських романтиків, питання української ментальності як відмінної від російської).

9. Автобіографія М.Костомарова як виключно важливе джерело відомостей про нього та про тогочасне суспільно-культурне буття України.

10. Праця «Дві руські народності» – програмовий твір філософського характеру: структура і зміст, визначення основних відмінностей народів.

11. Співпраця М.Костомарова в журналі «Киевская старина».

Тестові та творчі запитання:

1. У яких виданнях брав участь М.Костомаров і в якій якості (участь у підготовці та виданні, характер публікацій тощо)?
2. Якими були основні напрямки його наукової та публіцистичної діяльності, жанри журналістської творчості? Наведіть приклади.
3. Розташуйте хронологічно розглянуті вище праці і зробіть висновки про динаміку його наукових інтересів і сталих пріоритетів у них.
4. У якій роботі вченого вперше було висловлено тезу про «дві руські народності» та відмінності між ними, розвинуту в однойменній статті 1861 р.?
5. Яким був характер співпраці М.Костомарова з журналом «Основа»: скільки публікацій і якого характеру було здійснено?
6. Схарактеризуйте дискусію М.Костомарова із В.Крестовським щодо постаті Г.Сковороди: причина виникнення, хронологія виступів, основні тези опонентів. Яку позицію і як саме обстоювали б ви?

Література

1. Костомаров Н.И. Исторические произведения. Автобиография. – К.: Изд-во при КГУ, 1989. – 736 с.
2. Костомаров М.І. Слов'янська міфологія: Вибр. праці з фольклористики й літературознавства. – К.: Либідь, 1994. – 384 с.
3. Костомаров М.І. Твори: У 2 т. – К.: Дніпро, 1990. – Т. 2. – 450 с.
4. Галич О. “Я полюбив історію над усе...”: М.Костомаров про свої наукові зацікавлення історією України // Слово і час. – 1997. – № 5 – 6. – С. 23 – 27.
5. Грабович Г. Проникливість і сліпота у рецепції Шевченка: випадок Костомарова // Сучасність. – 1997. – № 3. – С. 72 – 95; № 4. – С. 109 – 128.
6. Гриневич Л.В. М.І. Костомаров – полеміст // Укр. іст. журн. – 1992. – № 4. – С. 126 – 127.
7. Грушевський М.С. З публіцистичних писань Костомарова // Укр. іст. журн. – 1992. – № 4. – С. 113 – 133.
8. Грушевський М.С. Из харьковских лет Н.И. Костомарова // ЖМНП. – 1908. – Ч. 14. – № 4. – С. 240 – 292.
9. Доробок Миколи Костомарова. Матеріали ювілейної наук.-практ. міжвуз. конф., присвяченої 180-річчю від дня народження М. Костомарова. – Харків, 1998. – 80 с.
10. Микола Костомаров і проблеми суспільного та культурного розвитку української нації: Наук-практ. конф., присвячена 175 річниці з дня народження Миколи Костомарова. – Рівне: РДПІ, РДІК, 1992. –

193 с.

11. Михайлин І.Л. Етюди про Костомарова // Зб. Харк. істор.-філол. тов-ва. – Харків, 1993. – Т. 1. – С. 51 – 64.

12. Пінчук Ю.А. До оцінки наукової й громадської діяльності М.І. Костомарова // Укр. іст. журн. – 1992. – № 3. – С. 3 – 11.

13. Пінчук Ю.А. Исторические взгляды Н.И. Костомарова: Критический очерк. – К.: Наук. думка, 1984. – 192 с.

14. Попов П.М. М.І. Костомаров як фольклорист і етнограф. – К.: Наук. думка, 1968. – 116 с.

15. Скуратівський В. Микола Костомаров: До 175-річчя з дня народження // Укр. культура. – 1992. – № 4. – С. 14 – 15.

16. Сондерс Д. Микола Костомаров і творення української етнічної ідентичності // Київська старовина. – 2001. – № 5. – С. 21 – 33.

17. Яценко М.Т. М.І. Костомаров – фольклорист і літературознавець // Костомаров М.І. Слов'янська міфологія: Вибр. праці з фольклористики й літературознавства. – К.: Либідь, 1994. – С. 5 – 43.

Тема третя

П.Куліш як знакова фігура в українській журналістиці ХІХ ст.

План заняття:

1. Постать П.Куліша в українському культурному процесі ХІХ ст.: короткі біографічні відомості, динаміка світоглядної позиції і її суперечливість, основні напрямки діяльності (літературна, фольклористична, видавнича, публіцистична, літературно-критична).

2. Альманах П.Куліша «Записки о Южной Руси» – історія підготовки та характеристика видання, особливості I і II томів, багатоплановість вміщених матеріалів (публікації джерел, історичні праці, фольклорно-етнографічні матеріали, жанр етнографічного щоденника, художні твори), значення видання.

3. Особливості виданого П.Кулішем альманаху «Хата» – історія створення, загальна характеристика, провідні автори й публікації, місце літературної критики у виданні, роль видання в тогочасному культурному процесі.

4. Програмова вступна стаття П.Куліша до «Хати» – «Передне слово до громади (Погляд на українську словесність)»: основні ідеї, авторська позиція щодо сучасного стану і перспектив української літератури, коло проаналізованих авторів і творів, визначення їх місця в українській літературі.

5. Багатопланова співпраця П.Куліша з журналом «Основа»: напрямки журналістської діяльності та характер публікацій (публіцистичні, історико-літературні, літературно-критичні), участь у літературному відділі журналу.

6. Публіцистична робота «Листи з хутора» в контексті ідеології «Основи»: жанрова характеристика, мистецтво аргументації, провідні ідеї та риси поезики.

7. Місце в історіографії історії української літератури праці «Огляд української словесності»: оригінальна концепція української літератури, провідні риси та ідеї, літературні портрети письменників.

8. Кулішева стаття «Характер і завдання української критики» як програма розвитку української літературної критики: визначення її основних завдань, своєрідність структури й поезики, мета, місце серед публікацій «Основи».

9. Стаття «Простонародність в українській словесності»: визначення національного обличчя української літератури та естетичної програми розвитку української літератури, головні ідеї, Кулішева концепція простонародності.

10. Діяльність П.Куліша-рецензента на сторінках «Основи» – прецедент творення практичної літературної критики з розглядом

українських книжок українською мовою (коло видань, творів, авторів).

Тестові та творчі запитання:

1. У яких колективних виданнях співпрацював П.Куліш як автор художніх або журналістських творів чи видавець?
2. В яких журналістських жанрах він працював (публікації в «Записках о Южной Руси», «Хаті», «Основі»)?
3. Назвіть напрямки співпраці П.Куліша з журналом «Основа».
4. Постатей яких українських письменників торкався П.Куліш і в яких статтях, до популяризації чиеї творчості він вдавався?
5. Простежте хронологію журналістських публікацій П.Куліша і зробіть висновок щодо динаміки його інтересів і поглядів.
6. Коротко схарактеризуйте значення виданих П.Кулішем альманахів.
7. Назвіть домінуючі напрямки діяльності журналу «Основа». З яких відділів він складався? Виділіть основні аспекти значення «Основи».
8. Які українські письменники і діячі співпрацювали в «Основі»?
9. Схарактеризуйте оцінку П.Кулішем значення творчості І.Котляревського і Г.Квітки – протиставлення, аргументація. Які тези видаються вам справедливими, а які – хибними?
10. Який твір за формою наслідували «Листи з хутора» П.Куліша?
11. Схарактеризуйте виступи П.Куліша в рубриці «Перегляд українських книжок» в журналі «Основа».

Література

1. Куліш П.О. Записки о Южной Руси: У 2 т. – СПб., 1856 – 1857.
2. Куліш П.О. Листи з хутора. – Л.: Укр.-руська вид. спілка, 1906. – 86 с.
3. Куліш П.О. Твори: У 2 т. – К.: Дніпро, 1989. – Т. 2: Статті та рец. – 586 с.
4. Бернштейн М.Д. Журнал «Основа» і український літературний процес кінця 50 – 60-х років XIX ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – 216 с.
5. Бойко-Блохін Ю. Великий клясик української літератури П.О. Куліш. – Мюнхен; Чернівці: Наук. т-во ім. Т. Шевченка, 1997. – 50 с.
6. Владимірова В. «Етнографічна та історична істини» (два типи дискурсу Пантелеймона Куліша) // Слово і час. – 1998. – № 11. – С. 59 – 63.
7. Войтюк А. Символ віри Пантелеймона Куліша // Віче. – 1997. –

С. 120 – 127.

8. Горинь В.І., Моторний В.А. Із рукописних джерел М.Костомарова і П.Куліша // Укр. літературознавство. – 1970. – Вип. 8. – С. 178 – 185.

9. Дорошенко Д. П.О. Куліш. Його життя і літературно-громадська діяльність. – К.: Друк. Р. Лубковського, Т-во «Просвіта» у Києві, 1918. – 70 с.

10. Єфремов С. Куліш – як літературний критик // Книгар. – 1919. – № 23 – 24. – С. 1529 – 1538.

11. Луцький Ю. Пантелеймон Куліш // Вибр. листи Пантелеймона Куліша, українською мовою писані. – Нью-Йорк; Торонто: УВАН, 1984. – С. 7 – 18.

12. Нахлік Є.К. Пантелеймон Куліш: До 170-річчя від дня народження. – К.: Знання, 1989. – 48 с.

13. Нахлік Є.К. Пантелеймон Куліш і «Руська трійця»: До проблеми ідеологічних шукань серед української інтелігенції ХІХ століття. – Л.: ТзОВ «Львівські новини», 1994. – 28 с.

14. Пантелеев Л.Ф. «Основа» // Пантелеев Л.Ф. Воспоминания. – М., 1958. – С. 235 – 244.

15. Пантелеймон Куліш і українське національне відродження: Доп. та повідомл. наук. конф., присвяченої 175-м роковинам від дня народження письменника. – Х., 1995. – 97 с.

16. Петров В. Куліш в 50-і роки. – К., 1929. – 78 с.

17. Петров В. Хуторянство і Європа // Хроніка-2000. – 1992. – № 2. – С. 73 – 76.

18. Шевельов Ю. Кулішеві листи і Куліш у листах // Вибр. листи Пантелеймона Куліша, українською мовою писані. – Нью-Йорк; Торонто: УВАН, 1984. – С. 19 – 57.

Тема четверта

Москвофільська журналістика: основні видання і постаті

План заняття:

1. Історія москвофільства в Галичині і вплив слов'янофільства на його виникнення, москвофільство як панславізм, суспільно-історичні передумови й поштовхи, ідеологічні постулати течії, типологія москвофільства.

2. Періодика москвофілів: офіційні видання австрійського уряду, громадсько-політичні газети і журнали, літературно-наукові часописи, фахові та спеціалізовані видання.

3. Газета «Зоря Галицька»: історія створення, комунікаційна, інформаційна та організаційна функції, періоди існування газети і зміни в її характері та спрямованості (газета під редакцією А.Павенцького, І.Гушалевича, Б.Дідицького, М.Савчинського), причини занепаду.

4. Важливе значення газети «Зоря Галицька» в тогочасному суспільно-культурному житті та в історії української журналістики.

5. Газета «Слово»: заснування, зміни, співпраця в перші роки москвофілів і народовців, дискусія в пресі між російськими західниками і слов'янофілами після появи перших номерів «Слова», злам у політиці газети в 1866 р., поява нового напрямку в москвофільській журналістиці, занепад «Слова».

6. Найпомітніші співробітники й наукові та літературні матеріали: Ю.Федькович у «Слові», політична програма галицького русинства у статті «Чего маєм желати?» під псевдонімом Еремій Русин, нариси О.Кониського, анонімна стаття «Спор Украины за язык в Харькове», редакційна стаття «От Львова (Погляд в будучность)» тощо.

7. Програмові статті «Послание к братьям Галичанам от братьей Киевлян. Киев. 21 червця 1862» і «Дещо на ответ братьям Украинцам» як перший публічний діалог австрійських і російських українців.

8. Значення газети «Слово» в історії розвитку української журналістики та у формуванні суспільної думки в тогочасній Галичині.

Тестові та творчі запитання:

1. Які напрямки в журналістиці цього періоду ви знаєте?
2. Причини переміщення центру української журналістики до Галичини.
3. Коротко окресліть історичний феномен «Весни народів».
4. Хто з діячів і в яких працях дав характеристику москвофільства?
5. Назвіть основні напрямки москвофільської журналістики та

періодичні видання, що належать до них.

6. Назвіть основних учасників газети «Зоря Галицька».

7. Назвіть основних учасників газети «Слово».

8. Назвіть лідерів і видання москвофільської журналістики після занепаду газети «Слово».

Література

1. Бах М. История австрийской революции 1848 г. / Перевод под ред. В. Базарова и И. Степанова. – М.; Пг.: ГИЗ, 1923. – 576 с.

2. Габор В.В. Перші згадки про угорських русинів (закарпатських українців) та проблеми об'єднання історичного Закарпаття із Галичиною: хроніка подій (за публікаціями газети «Зоря Галицька» у 1848 – 1849 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність / Доп. та повід. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27 – 28 листоп. 1998 р. – Л., 1999. – С. 248 – 255.

3. Кан С.В. Революция 1848 года в Австрии и Германии. – М.: Госпедгиз РСФСР, 1948. – 232 с.

4. Комариця М.М. Фольклорні матеріали на сторінках «Зорі Галицької» // Українська періодика: історія і сучасність / Доп. та повід. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27 – 28 листоп. 1998 р. – Л., 1999. – С. 236 – 248.

5. Кричевська Х.М. Ідея народності у слов'янофільській літературній критиці 60-х років ХІХ ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1993. – 15 с.

6. Крупський І. Становлення української журналістики в Галичині (1848 – початок ХХ ст.) // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 2000. – Вип. 7. – С. 3 – 18.

7. Маценко Г. Газета «Зоря Галицька» в іменах // Українська періодика: історія: і сучасність / Доп. та повід. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27 – 28 листоп. 1998 р. – Л., 1999. – С. 222 – 232.

8. Медведик П. Література і мистецтва на сторінках газети «Зоря Галицька» // Українська періодика: історія і сучасність / Доп. та повід. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27 – 28 листоп. 1998 р. – Л., 1999. – С. 232 – 236.

9. Нечиталюк М.Ф. «Зоря Галицька» з погляду сучасного пресознавства // Українська періодика: історія і сучасність / Доп. та повід. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27 – 28 листоп. 1998 р. – Л., 1999. – С. 195 – 212.

10. Передерій В.А. До історії дослідження газети «Зоря Галицька»: огляд бібліографії (1848 – 1857 рр.) // Українська періодика: історія і сучасність / Доп. та повід. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27 – 28 листоп. 1998 р. – Л., 1999. – С. 212 – 222.

11. Савченко Ф. Справа про щорічну таємну субсидію львівському «Слову» // ЗНТШ. – 1929. – Т. 150. – С. 391 – 404.

Тема п'ята

Місце І.Нечуя-Левицького в журналістському процесі ХІХ ст.

План заняття:

1. Постать І.Нечуя-Левицького в історії української журналістики: основні напрямки діяльності, світоглядна позиція.

2. Діяльність його як провідного автора народовського журналу «Правда» (І періоду), значення художніх творів, їх стильове новаторство, особливе значення мови для галицької журналістики, переклади М.Салтикова-Щедріна з примітками, творчі плани, праця «Критичний огляд» як взірцева рецензія – аналізовані твори, загальні міркування про актуальність історичної теми.

3. І.Нечуй-Левицький у газеті «Основа» під час перерви у виданні «Правди»: стаття «Органи російських партій» – аналіз ситуації в російській журналістиці, розгляд західницьких та слов'янофільських видань і літературних творів у них, прийом інтерпретаційного переказу.

4. Співпраця у «Правді» (ІІ періоду): літературні твори, прихована полеміка в уривку з «Хмар» з М.Чернишевським, казка «Запорожець» (впливи), художнє дослідження української долі і національного характеру в центральних творах І.Нечуя-Левицького, літературно-критичні ідеї, наукова праця «Світогляд українського народу: ескіз української міфології».

5. Праця «Сьогочасне літературне прямування» – опір драгоманівському москвоцентризму, формула розвитку української літератури (реальність, національність, народність) як основа концепції автора (І частина), практичний характер (ІІ частини).

6. Характер співпраці з журналом «Нова ера», художні твори в ньому.

7. Співпраця з «Правдою» (ІІІ періоду) – український передрук документального етнографічного нарису «Українські гумористи і штукарі», ін.

8. Публікації в газеті «Діло»: нарис «В Карпатах (з мандрівки в горах)» як взірцевий журналістський твір у жанрі подорожнього нарису – основні ідеї, питання єдності культурного простору України, українського народу.

9. І.Нечуй-Левицький як автор журналу «Зоря», художні твори в ньому.

10. Участь у дискусії 1889 – 1895 років (під псевдонімом І.Баштовий) – полеміка з О.Піпіним на сторінках газети «Діло», праця «Українство на літературних позвах з Московщиною»: погляди на долю українського народу (бездержавність не є перешкодою літературі).

11. Співпраця в українській альманаховій журналістиці в Росії та російськомовній українській журналістиці, художні твори в них.

Тестові та творчі запитання:

1. У яких виданнях брав участь І.Нечуй-Левицький як автор журналістських творів?
2. Назвіть його основні роботи й визначте їх жанрову приналежність.
3. У яких виданнях він узяв участь як автор художніх творів, які твори опублікував, які з них були найважливіші з огляду на проблематику й мову?
4. Визначте місце І.Нечуя-Левицького в дискусії 1889 – 1895 рр., назвіть інших учасників – опонентів та однодумців – і їх твори.
5. Назвіть його публікації в журналі «Правда» різних періодів її історії.
6. Яка праця І.Франка була присвячена полеміці з І.Нечуєм-Левицьким, із його статтю «Сьогочасне літературне прямування»?

Література

1. Нечуй-Левицький І.С. В Карпатах // Нечуй-Левицький І.С. Зібрання творів: У 10 т. – К.: Наук. думка, 1968. – Т. 4. – С. 355 – 388.
2. Нечуй-Левицький І.С. Зібрання творів: У 10 т. – К.: Наук. думка, 1968. – Т. 10. – 587 с.
3. Нечуй-Левицький І.С. Світогляд українського народу: Ескіз української міфології. – К.: АТ “Обереги”, 1992. – 87 с.
4. Нечуй-Левицький І.С. Украинство на литературных позвах з Московщиною. – Л.: Друк. Т-ва им. Т. Шевченка, 1891. – 241 с.
5. Кульчицька Л. Бібліографічна інформація у часописі «Правда» (1867 – 1897) // Українська періодика: Історія і сучасність / Доп. та повід. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11 – 13 трав. 2000 р. – Л., 2000. – С. 257 – 262.
6. Михайлин І.Л. Навколо Омеляна Огоновського (Дискусія в критиці з приводу «Історії літератури руської») // Укр. літературознавство. – 1966. – Вип. 63. – С. 3 – 21.
7. Хропко В.П. Журнал «Правда» й український літературний процес 70 – 90-х років ХІХ століття: Літературна критика: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1994. – 19 с.
8. Чорновол І. Політичні концепції київської «Старої громади»: від проросійського народництва до «Нової ери» // Сучасність. – 2000. – № 12. – С. 145 – 154.
9. Шаповал Ю.Г. «Діло» (1880 – 1939 рр.): Поступ української суспільної думки. – Л., 1999. – 384 с.
10. Шаповал Ю.Г. Часопис «Діло» (1880 – 1939 рр.): історія, проблеми, люди // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 1995. – Вип. 2. – С. 5 – 43; Л., 1996 – 1997. – Вип. 3 – 4. – С. 5 – 100; Л., 1998. – Вип. 5. – С. 5 – 110.

Тема шоста

Народовська журналістика: провідні видання, діячі і праці

План заняття:

1. Народовство як суспільно-політична й культурна течія – програма напрямку, культурно-просвітні установи та громадські організації народовців, періоди, значення напрямку.

2. Журнал «Вечерниці» як такий, що заманіфестував появу народовців: художня література у виданні (Ю.Федькович), публіцистика (К.Климкович і Д.Танячкєвич), дайджестова політика, матеріали зі Сходу України.

3. Журнал «Мета»: два періоди його історії, літературно-наукова спрямованість (художні твори, публіцистика), політичний напрямок у діяльності видання (програма, головні матеріали).

4. Літературна газета «Нива», співробітництво в ній авторів з австрійської і російської України.

5. Літературна газета «Русалка» – програма, головні автори і твори.

6. Газета «Русь» – задум, історія видання, учасники, позиція видавців.

7. Журнал «Правда» як перший довготривалий проект галицьких народовців: заснування, три періоди історії, редактори, загальна характеристика програми, основні автори та публікації в різні періоди (В.Барвінський, І.Білик, Б.Грінченко, П.Куліш, П.Мирний, І.Нечуй-Левицький, О.Стороженко, О.Терлецький, Ю.Федькович та ін.) – оригінальні художні твори, переклади, наукові, літературно-критичні й публіцистичні праці; значення видання.

8. Схарактеризуйте статті «Перегляд літературних новин» І.Білика, «Галицько-руський нарід і галицько-руські народовці» О.Терлецького, «Слівце до опізнання» В.Барвінського, «Галицькі вірші» Б.Грінченка.

9. Видання газети «Основа» й журналу «Нова ера» в перервах існування журналу «Правда»: учасники, публікації, значення та місце в житті Галичини.

10. Газета «Батьківщина» – суспільно-політичні обставини виникнення, постать засновника (Ю.Романчук), програма, основні учасники та матеріали.

11. Газета «Діло»: заснування, загальна характеристика, періодизація історії видання, найважливіші матеріали й учасники; інформаційна діяльність, історична публіцистика, полеміка з О.Піпіним на сторінках газети; відображення політики, економіки, еміграційного руху, теми шкільництва, художня література у виданні; національна

толерантність, значення газети.

12. Журнал «Зоря» як видатне явище народовської журналістики: етапи в історії видання, пов'язані зі змінами редакторів (О.Партицький, І.Франко, В.Лукич), «Історія літератури руської» О.Огоновського в «Зорі», літературно-критичні праці Б.Грінченка, М.Комарова, В.Коцовського, В.Лукича, Шевченківські матеріали; закриття видання та його значення.

13. Передумови появи народовської газети «Буковина»: специфіка становища українців у Буковині, різні покоління української інтелігенції Буковини (москвофіли й народовці) та їх преса.

14. Газета «Буковина»: редактори й учасники, сформульована Ю.Федьковичем програма, структура видання й основні теми в ньому, найпомітніші автори, характеристика художньої літератури в газеті, літературна критика в ній, значення видання в історії журналістики.

Тестові та творчі запитання:

1. Назвіть найвидатніші народовські видання.
2. Які видання належать до першого періоду народовської журналістики?
3. На сторінках якої газети відбулася дискусія між М.Драгомановим і Б.Грінченком? Назвіть відповідні праці та визначте основні площини дискусії. Під яким псевдонімом виступив Б.Грінченко?
4. Хто брав участь у редагуванні народовських видань і яких саме?
5. Скільки періодів було в історії журналу «Правда» і які видання виникли в перервах у її існування?
6. У яких народовських виданнях взяв участь Б.Грінченко?
7. Назвіть основні напрямки журналістських публікацій в газеті «Діло».
8. У якому виданні друкувалася праця О.Огоновського «Історія літератури руської» та відбулася дискусія щодо неї?
9. У що трансформувався журнал «Зоря»?
10. Хто брав участь у редагуванні газети «Буковина»?
11. У яких виданнях взяв участь Ю.Федькович і в якій ролі?

Література

1. Баса О.М. Літературознавчі студії часопису «Буковина» за редакторства О.Маковея (1895 – 1897 рр.) // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 1996 – 1997. – Вип. 3 – 4. – С. 296 – 305.

2. Гуменюк М.П. Василь Лукич (Володимир Левицький) // Гуменюк М.П. Українські бібліографи ХІХ – початку ХХ ст.: Нариси про життя і діяльність. – Х., 1969. – С. 112 – 123.

3. Дисак Ф. В. Шашкевич у газеті «Основа» (1870 – 1872 рр.) // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 2000. – Вип. 7. – С. 410 – 423.
4. Добржанський О.В. Зародження та становлення української преси на Буковині (друга половина ХІХ ст.) // Українська періодика: історія і сучасність / Доп. та повід. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19 – 20 груд. 1997 р. – Л., 1997. – С. 37 – 40.
5. Кульчицька Л. Бібліографічна інформація у часописі “Правда” (1867 – 1897) // Українська періодика: Історія і сучасність / Доп. та повід. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11 – 13 трав. 2000 р. – Л., 2000. – С. 257 – 262.
6. Михайлин І.Л. Навколо Омеляна Огоновського (Дискусія в критиці з приводу «Історії літератури руської») // Укр. літературознавство. – 1966. – Вип. 63. – С. 3 – 21.
7. Павлюкович В.Г. Освітні проблеми на сторінках часопису «Буковина» // Українська періодика: історія і сучасність / Доп. та повід. п'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф. 27 – 28 листоп. 1998 р. – Л., 1998. – С. 300 – 302.
8. Погрібний А.Г. Борис Грінченко. Нарис життя і творчості. – К.: Дніпро, 1988. – 268 с.
9. Романюк М.М. Українська періодика Північної Буковини (1870 – 1940 рр.) як вид історичних джерел // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 2000. – Вип. 8. – С. 13 – 40.
10. Романюк М.М. Українська преса Північної Буковини доби національно-культурного поступу (1885 – 1900 рр.) // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 1998. – Вип. 5. – С. 110 – 147.
11. Хропко В.П. Журнал «Правда» й український літературний процес 70 – 90-х років ХІХ століття: Літературна критика: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1994. – 19 с.
12. Чорновол І. Політичні концепції київської «Старої громади»: від проросійського народництва до «Нової ери» // Сучасність. – 2000. – № 12. – С. 145 – 154.
13. Шаповал Ю.Г. «Діло» (1880 – 1939 рр.): Поступ української суспільної думки. – Л., 1999. – 384 с.
14. Шаповал Ю.Г. Часопис «Діло» (1880 – 1939 рр.): історія, проблеми, люди // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 1995. – Вип. 2. – С. 5 – 43; Л., 1996 – 1997. – Вип. 3 – 4. – С. 5 – 100; Л., 1998. – Вип. 5. – С. 5 – 110.
15. Яковенко В.М. До співробітництва Франка в «Зорі» // Укр. літературознавство. – 1966. – Вип. 1. – С. 64 – 69.

Тема сьома

Радикальна журналістика: основні постаті та видання

План заняття:

1. Народження радикального (соціалістичного) напрямку в українській суспільно-політичній думці, його особливості в останню чверть ХІХ ст., утворення Україно-руської радикальної партії та її внутрішня диференціація, становлення української національної демократії, світоглядні засади основних діячів радикальної журналістики в Галичині.

2. Перше періодичне видання українських радикалів – журнал «Друг»: заснування, періодизація, позиція в початковий період, учасники, особливості опублікованих художніх творів, літературна критика: статті А.Дольницького «Общественная сторона развития новейшей литературы великорусской», М.Павлика «Николай Васильевич Гоголь», Г.Онишкевича «Новое направление украинской литературы»; трансформації в редакції, три соціалістичні процеси, становище в редакції на початку 1877 року, перекладна белетристика й літературна критика цього часу, арешт редакції, завершення історії журналу, його значення.

3. Радикальний журнал «Громадський друг» і супровідні збірники: підготовка, загальна характеристика, боротьба за часопис, основні учасники, характер матеріалів, видання збірників «Дзвін» і «Молот», літературний відділ журналу (М.Павлик, І.Франко та ін.), – публіцистика, перекладні праці з теорії й історії соціалізму, особливості картини світу в інформаційно-публіцистичних відділах «Вісті з Галичини» і «Вісті з України», головні публіцистичні праці (Ф.Василевського, М.Драгоманова, М.Павлика, І.Франка), значення видань.

4. Журнал «Світ»: передісторія (формування гуртка радикальної молоді, нездійснений задум газети «Нова ера»), загальна характеристика, І.Белей та І.Франко як організатори, зміст і тональність видання, белетристика журналу (І.Белей, Б.Грінченко, О.Кониський, І.Франко), науковий відділ (В.Олеськів, І.Франко), робітниче питання в публіцистиці, тема національно-визвольної боротьби, портрети діячів і їх життєписи, літературна критика (О.Кониський, І.Франко), причини припинення і значення журналу.

5. Нездійснені проекти радикальних видань. Перше число журналу «Товариш»: матеріали В.Будзиновського, М.Драгоманова, М.Павлика, І.Франка та ін., причини припинення.

6. Виникнення журналу «Народ»: загальна характеристика, популярність і перешкоди, белетристика у виданні (Н.Кобринська, О.Маковей, Л.Мартович, Л.Українка, І.Франко), інформаційна діяльність, партійна публіцистика, економічні нариси, тематика публікацій

(селянська нужда, еміграція, освіта, жіночий рух, розвиток українського театру тощо), активні учасники, значення.

7. Часопис «Хлібороб» як супутник «Народу»: загальна характеристика, адресованість простолюду, моралізаторство, белетристика у виданні (Л.Мартович, Л.Українка, І.Франко), антипопівська тема, переважання анонімних дописів з місць, основні учасники і автори (І.Гарасимович, С.Данилович, М.Павлик, І.Франко), головні рубрики і теми. Двотижневик «Радикал» як партійний орган після припинення «Народу» і «Хліборобу».

8. Заснування І.Франком журналу «Житє і слово»: два періоди в історії журналу, його обличчя в перший період, основні рубрики, белетристика, переклади (А.Кримський, І.Франко, В.Щурат), науковий відділ і його головні автори (праці М.Драгоманова, А.Кримського, О.Терлецького), портрети діячів слов'янської літератури та науки, етнографічні праці, перекладні наукові роботи, відділ критики і бібліографії та хроніки; причини закриття.

9. Суспільно-політичний характер журналу «Житє і слово» у другий період, художні твори в ньому (П.Грабовського, М.Коцюбинського, Л.Старицької-Черняхівської, Л.Українки, І.Франка), літературна критика (М.Драгоманов, І.Франко), політичні статті (Г.Плеханова), розділ «Політичний огляд» тощо; припинення видання, його значення.

Тестові та творчі запитання:

1. Назвіть найвпливовіших діячів української радикальної журналістики.

2. У яких виданнях брав участь М.Павлик і в якій якості, які роботи і в яких виданнях опублікував?

3. Хто з українських діячів виступали організаторами й видавцями радикальних видань?

4. На долі яких видань і діячів позначилися три соціалістичні процеси?

5. Назвіть радикальні видання різного типу – журнали, газети, збірники й такі, чий характер є дискусійним.

6. Які видання були задумані, але не здійснені або не стали періодичними?

7. Які перекладні наукові праці і якого спрямування були опубліковані?

8. Назвіть провідних авторів оригінальних художніх творів, опублікованих у радикальних виданнях.

9. Які рубрики здебільшого містили радикальні видання?

10. Які дискусії відбулися на сторінках радикальних видань і за їх участю?

Література

1. Бернштейн М.Д. Діяльність Івана Франка-критика у журналі «Друг» // Слово про Великого Каменяра. – К., 1956. – Т. 2. – С. 144 – 214.
2. Бутрин М.Л. До цензурної історії журналу «Світ» (1881 – 1882 рр.) // Укр. літературознавство. – 1970. – Вип. 11. – С. 34 – 38.
3. Грушкін В. Журнал «Житє і слово» в українському літературному процесі // Слово про великого Каменяра. – К., 1956. – Т. 2. – С. 273 – 313.
4. Дей О.І. Журнал «Товариш» (Епізод із журналістської діяльності І.Франка) // Дослідження творчості Івана Франка. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – Вип. 2. – С. 103 – 132.
5. Денисюк І.О. До цензурної історії «Громадського друга», «Дзвона», «Молота» // Іван Франко: Статті і матеріали. – Л., 1958. – Зб. 6. – С. 49 – 73.
6. Дорошенко І.І. До історії видання журналу «Світ» (1881–1882 рр.) // Наук. зап. Львів. держ. ун-ту. – 1958. – Т. 42. – Вип. 1: Питання журналістики. – С. 39 – 46.
7. Іванов П.Ф. І.Франко в ж. «Громадський друг» // Слово про Великого Каменяра. – К., 1956. – Т. 2. – С. 215 – 172.
8. Іванов П.Ф. Іван Франко в журналі «Друг» // Наук. зап. Київ. ун-ту. – 1957. – Т. XVI. – Вип. III: Зб. факультету журналістики. – № 2. – С. 117 – 140.
9. Павлик М. Мій процес за «Робенщуківу Тетяну» // Павлик М. Оповідання. – Чернівці, 1909. – С. 42 – 61.
10. Пустова Ф.Д. Викриття буржуазної ідеології і боротьба за передове мистецтво на сторінках журналу «Народ» // Учені зап. Харк. держ. педаг. ін-ту ім. Г.С. Сковороди. – 1957. – Т. XXI. – С. 63 – 101.
11. Пустова Ф.Д. До історії журналу «Народ» і участі в ньому І.Франка // Учені зап. Харк. ун-ту. – 1956. – Т. 74: Труды філол. факту. – Т. 4. – С. 103 – 113.
12. Пустова Ф.Д. Стиль публіцистики І.Франка в журналі «Народ» // Укр. літературознавство. – 1968. – Вип. 3. – С. 13 – 18.
13. Шаланський В. «Правда понад усе!». Про антиклерикальну діяльність І.Франка в журналі «Народ» // Жовтень. – 1981. – № 4. – С. 114 – 116.

Тема восьма

М.Драгоманов як активний учасник українських суспільно-культурних процесів ХІХ ст. і його визначна роль в історії української журналістики

План заняття:

1. Суперечливість постаті М.Драгоманова в історії української журналістики: основні етапи і напрямки діяльності, активна участь у культурному житті й видавничій справі.

2. М.Драгоманов як чільний автор у галузі літературної критики й публіцистики та ідейний лідер народовського журналу «Правда» (у ІІ період) – причини співпраці, основні роботи: «Русские в Галиции», «Антракт з історії українофільства (1863 – 1872)» – питання освіти й літератури, важливий інформаційний матеріал, ідеологічна позиція, «Література українська, проскрибована урядом російським» – історія створення та значення.

3. Робота «Література російська, великоруська, українська і галицька» – програмове значення, основні наміри й настанови, росієцентрична концепція світу, аргументація, помилкові судження, обмеження можливостей української літератури, позитивне значення окремих аспектів, оцінка праці І.Франком.

4. Участь М.Драгоманова в журналі «Нова ера» – опублікування статті без підпису, редакційні викривлення в ній, причини розриву з виданням.

5. Дискусія 1888 – 1889 рр. про шляхи розвитку української літератури й культури на сторінках народовського журналу «Зоря» за участю Б.Грінченка (статті «Хто ж винен?», «Де ж наша робота?»), М.Комарова («Хто ж винен і де ж наша робота?») і М.Драгоманова («Ще на тему: «Хто винен?» Лист у редакцію «Зорі»): основні тези і аргументи.

6. Дискусія на сторінках журналу «Буковина»: «Листи з України Наддніпрянської» Б.Грінченка (П.Вартового) та «Листи на Наддніпрянську Україну» М.Драгоманова – погляди на українську інтелігенцію, сучасну ситуацію, діячів українського руху; оцінка І.Франком позиції М.Драгоманова.

7. «Листи до редакції журналу «Друг» М.Драгоманова (Українця) та їх роль в еволюції часопису: основні ідеї та проблеми, спричинена дискусія, погляди на мову і літературу, авторська концепція культури й народу.

8. Стаття «Опізнаймося» серед літературної критики журналу «Друг» – два змістові центри, передісторія створення та дискусія (відповідь В.Барвінського в журналі «Правда»), провідні тези й аргумен-

ти.

9. Характер публіцистичних праць М. Драгоманова в журналі «Друг» («Пригоди д. Іловайського в Галичині»).

10. Співпраця в журналі «Товариш»: критичні роботи «Науковий метод в етнографії» та «Сміх і горе» – загальна характеристика, значення.

11. Провідна роль М. Драгоманова в радикальному журналі «Народ»: стратегічні публіцистичні праці, рецензії, соціологічна критика, людинознавчий аспект роботи «Два учителі».

12. Програмова робота «Чудацькі думки про українську національну справу» як видатна пам'ятка української публіцистики: основні тези, суперечливість ідеї, місце в тогочасному суспільно-культурному житті.

13. Співпраця М. Драгоманова в науковому відділі журналу «Життя і слово»: історичні, етнографічні, народознавчі, театрознавчі роботи тощо.

14. Еміграційний етап діяльності М. Драгоманова: причини й обставини еміграції, пошук місця для вільної української літератури, заснування неперіодичних журналів «Громада», коло їх учасників, спроба перетворити альманахове видання на журнал, журнал «Громада» – матеріали, українські дописувачі, створюваний образ світу, публікація художніх творів.

15. Програма-максимум і програма-мінімум у праці «Передне слово [до «Громади»] 1878 р.» – маніфестовий характер, ідеологічна концепція, теоретичний та ужитковий аспекти.

16. Образ Росії в публіцистиці М. Драгоманова у виданнях «Громади».

17. Провідні ідеї праці «Шевченко, українофіли й соціалізм»: доведення того, що Т. Шевченко не був соціалістом – система аргументів і висновки.

18. М. Драгоманов як фактичний редактор російськомовної газети «Киевский телеграф» – подані матеріали, висвітлення в них змагання слов'янських народів за свою державність («Політичні й культурні сили південних слов'ян», «Боротьба національних чеських партій»).

Тестові та творчі запитання:

1. У яких виданнях співпрацював М. Драгоманов як автор?
2. Видавцем, упорядником яких видань він виступив?
3. У яких жанрах журналістської творчості він працював, назвіть його наукові, літературно-критичні, публіцистичні, полемічні праці.
4. У яких дискусіях взяв участь – із ким, в яких виданнях, якими працями?
5. Назвіть основні ознаки публіцистичного методу М. Драгоманова.

6. Проаналізуйте поняття «громадівства» в його еміграційних виданнях.

7. Які праці М. Драгоманов написав у жанрі листів: назви, жанрові особливості, доцільність звернення до цього жанру? Які роботи в жанрі листів інших авторів ХІХ ст. ви знаєте?

Література

1. Драгоманов М.П. Вибране: «...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні». – К.: Либідь, 1991. – 684 с.

2. Драгоманов М.П. Листи на Наддніпрянську Україну. – Б. м.: Друк парт. друк., 1915. – 114 с.

3. Драгоманов М.П. Літературно-публіцистичні праці: У 2 т. – К.: Наук. думка, 1970. – Т. 1. – 531 с.; Т. 2. – 595 с.

4. Драгоманов М.П. Українська література, проскрибована російським урядом. – Л.: ЛНУ, 2001. – 94 с.

5. Баса О.М. Літературознавчі студії часопису «Буковина» за редакторства О. Маковея (1895 – 1897 рр.) // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 1996 – 1997. – Вип. 3-4. – С. 296 – 305.

6. Грушкін В. Журнал «Жите і слово» в українському літературному процесі // Слово про великого Каменяра. – К., 1956. – Т. 2. – С. 273 – 313.

7. Дей О.І. Журнал «Товариш» (Епізод із журналістської діяльності І.Франка) // Дослідження творчості Івана Франка. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – Вип. 2. – С. 103 – 132.

8. Діалоги про українську національну справу / Б.Грінченко. – М. Драгоманов. – К.: Б. в., 1994. – 286 с.

9. Добржанський О.В. Зародження та становлення української преси на Буковині (друга половина ХІХ ст.) // Українська періодика: історія і сучасність / Доп. та повід. четвертої Всеукр. наук.-теорет. конф. 19 – 20 груд. 1997 р. – Л., 1997. – С. 37 – 40.

10. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ – ХХ століть: соціально-політичний портрет. – К.: Либідь, 1993. – 176 с.

11. Кульчицька Л. Бібліографічна інформація у часописі «Правда» (1867–1897) // Українська періодика: Історія і сучасність / Доп. та повід. шостої Всеукр. наук.-теорет. конф. 11 – 13 трав. 2000 р. – Л., 2000. – С. 257 – 262.

12. Михайлин І.Л. Навколо Омеляна Огоновського (Дискусія в критиці з приводу «Історії літератури руської») // Укр. літературознавство. – 1966. – Вип. 63. – С. 3 – 21.

13. Пустова Ф.Д. Викриття буржуазної ідеології і боротьба за передове мистецтво на сторінках журналу «Народ» // Учені зап. Харк. держ. педаг. ін-ту ім. Г.С. Сковороди. – 1957. – Т. ХХІ. – С. 63 – 101.

14. Романюк М.М. Українська періодика Північної Буковини (1870 – 1940 рр.) як вид історичних джерел // Зб. праць Наук.-дослід.

центру періодики. – Л., 2000. – Вип. 8. – С. 13 – 40.

15. Романюк М.М. Українська преса Північної Буковини доби національно-культурного поступу (1885 – 1900 рр.) // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 1998. – Вип. 5. – С. 110 – 147.

16. Студинський К. Критика М.Драгоманова на перше число львівської «Правди» за рік 1874 // Україна. – 1926. – № 4. – С. 135 – 138.

17. Федченко П.М. Михайло Драгоманов: Життя і творчість. – К.: Дніпро, 1991. – 362 с.

18. Хропко В.П. Журнал «Правда» й український літературний процес 70 – 90-х років XIX століття: Літературна критика: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1994. – 19 с.

19. Чорновол І. Політичні концепції київської «Старої громади»: від проросійського народництва до «Нової ери» // Сучасність. – 2000. – № 12. – С. 145 – 154.

Тема дев'ята

Українська журналістика в Росії

План заняття:

1. Альманахи як спосіб існування української журналістики в Росії в останню чверть XIX ст.: причини цього явища, пожвавлення в Росії українського культурного життя на початку 1880-х рр., значення цих видань.

2. Альманах «Луна»: історія появи, основні матеріали (художні твори О.Кониського, І.Нечуя-Левицького, М.Старицького, Т.Шевченка), відгуки на альманах у критиці.

3. Альманах М.Старицького «Рада»: художня література (Г.Барвінок, Б.Грінченко, П.Куліш, І.Нечуй-Левицький, П.Мирний, Олена Пчілка, М.Старицький та ін.), наукові матеріали – праці В.Василенка «Про хліборобські справи», М.Комарова «Бібліографічний покажчик нової української літератури (1798 – 1883)», важливе значення і роль видання.

4. Альманах «Нива»: засади впорядкування, художні твори, записи усної народної творчості, стаття А.Шрама «Українське село за творами пп. Старицького й Кропивницького» як зразок соціологічного методу в літературній критиці, відгуки на альманах у критиці, його значення.

5. Альманах «Степ»: художні твори (І.Карпенка-Карого, І.Нечуя-Левицького), фольклорні записи з коментарями, російськомовні наукові статті.

6. Випуски альманаху «Складка» 1887 – 1897 рр.: оригінальні художні твори (Г.Барвінок, Ц.Білиловського, Б.Грінченка, М.Кропивницького, В.Самійленка, М.Старицького, Л.Українки), переклади В.Александрова.

7. Російськомовна українська журналістика: формування ідеї українського наукового журналу російською мовою, Стара громада в пошуках часопису.

8. Газета «Киевский телеграф» як приватне політичне й літературне видання: постать першого видавця А. фон Юнка, заснування ним газети і її характер під його керівництвом, придбання газети А.Гогоцькою і зміна її орієнтації, запрошення до її ведення членів Старої громади, помітні публікації: стаття Я.Новицького «Про козацьку вольницю», С.Подолінського «Руське і польське населення Галичини», «Міщансько-робітничі товариства самопомогти в Галичині» та подорожні нариси, причини припинення видання.

9. Журнал «Киевская старина» як видатне явище того часу: його організація, програма, періодизація його історії, постаті редакторів.

10. Перший період видання «Киевской старины»: основні автори і матеріали – «Люди старої Малоросії» О.Лазаревського, публікації В.Антоновича, М.Костомарова, участь харківських діячів Д.Багалія і М.Сумцова, фольклористика І.Манжури, авторська праця редактора Ф.Лебединцева, художня література в часописі, його фінансове становище, криза та пошук нового редактора.

11. Видання «Киевской старины» під редагуванням О.Лашкевича: реформи в журналі та його здобутки – монографічні праці П.Житецького «Нариси літературної історії Малоруського наріччя в XVII столітті», М.Сумцова «Культурні переживання», Д.Багалія, В.Науменка, запрошення до співробітництва І.Франка, художня література в журналі, його економічне становище, заміна редактора.

12. Третій період видання «Киевской старины»: Є.Кивлицький як тимчасовий редактор, затвердження редактором В.Науменка та його організаційна діяльність, вихід журналу з дефіцитного бюджету, дозвіл на друкування української белетристики, провідні автори художніх творів.

13. Видатні наукові праці у третій період історії журналу – роботи П.Єфименка, О.Лазаревського, О.Левицького, В.Милорадовича, М.Сумцова, полемічні праці в журналі, висвітлення діяльності попередніх редакторів, започаткування традиції досліджень історії української журналістики (праці Г.Вашкевича, О.Лазаревського, В.Науменка, С.Русової, В.Срезневського).

14. Публікація в «Киевской старине» досліджень давньої і нової української літератури (роботи Д.Багалія, В.Гавриша, М.Дмитрієва, С.Єфремова, П.Житецького, А.Кримського, І.Стешенка, І.Франка), шевченкіана журналу (статті М.Стороженка, М.Сумцова, М.Чалого), літературна критика в ньому (С.Єфремов, Л.Старицька-Черняхівська, ін.), праці В.Науменка; визначне значення журналу.

Тестові та творчі запитання:

1. Назвіть українські альманахи в Росії – у яких містах вони були видані і хто виступив видавцями?

2. У якій альманаховій праці й ким було застосовано соціологічний метод в літературній критиці?

3. У яких альманахах публікувалися зразки усної народної творчості, де вони були надруковані з коментарями?

4. Якого альманаху було видано кілька випусків?

5. Скільки періодів було в історії російськомовної газети «Киевский телеграф» і хто виступав її видавцями?

6. Скільки періодів було в історії журналу «Киевская старина» і хто виступав її видавцями, редакторами?

7. Назвіть помітних авторів журналістських праць першого та другого періодів історії журналу?

8. Якими були провідні напрямки діяльності журналу в третій період?
9. Які журналістичкознавчі розвідки з'явилися в ньому?
10. Хто опублікував у журналі роботи з історії української літератури?
11. Хто виступив авторами досліджень нової української літератури?

Література

1. Дей О.І. З історії української журналістики ХІХ ст. (Східноукраїнські альманахи 80-х років) // Рад. літературознавство. – 1970. – № 8. – С. 18 – 29.
2. Джеджула Ю., Пайкова Є. Жодної вільної хвилини... (Портрет Володимира Науменка) // Київська старовина. – 1994. – № 1. – С. 60 – 69.
3. Житецький І. «Киевская Старина» сорок років тому (Історичні нариси та спомини) // За сто літ. – К., 1928. – Кн. 3. – С. 125 – 146.
4. Житецький І. «Київська Старина» за часи Ф.Лебединцева (1882–1887) // Україна. – 1925. – № 6. – С. 113 – 120.
5. Житецький І. Перші кроки «Київської Старини» та М.І. Костомаров // Україна. – 1926. – № 4. – С. 97 – 120.
6. Замлинський В.О., Палієнко М.Г. Журнал «Киевская старина» під царською цензурою // Укр. історичний журнал. – 1993. – № 10. – С. 62 – 76.
7. Злупко С.М. Сергій Подолинський – вчений, мислитель, революціонер. – Л., 1990. – 192 с.
8. Кармазіна М.С. Ідея державності в українській політичній думці (кінець ХІХ – початок ХХ століття). – К.: Б. в., 1998. – 350 с.
9. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ – ХХ століть: соціально-політичний портрет. – К.: Либідь, 1993. – 176 с.
10. Крупський І.В. Національно-патріотична журналістика України (друга половина ХІХ перша чверть ХХ ст.). – Л.: Світ, 1995. – 184 с.
11. Кучинський М.В. Євген Кивлицький – редактор, педагог, бібліотекознавець // Пам'ять століть. – 1997. – № 4. – С. 134 – 139.
12. Кучинський М.В. Журнал «Киевская старина» і український літературний процес кінця ХІХ – початку ХХ століття: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1990. – 18 с.
13. Кучинський М.В. «Киевская старина» – це моє третє дитя...» // Київська старовина. – 1995. – № 5. – С. 107 – 113.
14. Кучинський М.В. Літературно-видавнича діяльність Володимира Науменка – редактора журналу «Киевская старина» (1892 – 1906 рр.) // Пам'ять століть. – 2000. – № 3. – С. 103 – 114.
15. Лазаревський О. Як заснували журнал «Киевская старина» //

Київ. – 1989. – № 3. – С. 168 – 169.

16. Палієнко М.Г. Діяльність редакції «Киевской старины» в оцінці жандармського агентства // Київська старовина. – 1997. – № 1 – 2. – С. 74 – 75.

17. Палієнко М.Г. Журнал «Киевская старина» в громадському та науковому житті України (кінця ХІХ – початку ХХ ст.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 1994. – 18 с.

18. Палієнко М.Г. Журнал «Киевская старина»: організаційно-видавнича діяльність у контексті епохи (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 1996–1997. – Вип. 3 – 4. – С. 100 – 117.

19. Савченко Ф. В.Б. Антонович і перша редакція «Київської Старини» // Україна. – 1928. – № 6. – С. 83 – 96.

20. Шурляков С. Перший редактор «Киевской старины» // Київська старовина. – 1992. – № 5. – С. 109 – 114.

Тема десята

Роль і значення журналістської діяльності І.Франка в розвитку української журналістики ХІХ ст.

План заняття:

1. Особливе місце постаті І.Франка в історії української журналістики: віхи життя і журналістської творчості, її провідні напрями й динаміка, значення його діяльності для різних сфер журналістики (розвиток проблематики та жанрової парадигми української журналістики, видавнича справа тощо).

2. І.Франко як дослідник москвофільства (статті «Ідеї» й «ідеали» галицької москвофільської молодезі), «Із історії «москвофільського» письменства в Галичині», «Зміна системи», некролог «Іван Гушалевич») – авторська позиція, провідні аспекти дослідження.

3. Співпраця в журналі «Правда» – оригінальні художні твори, переклади (переклад «Фауста» Й.Гете як новий тип перекладу й доведення ним можливостей української мови у відтворенні світових ідей).

4. Співробітництво в газеті «Діло» – художня проза, економічні й історіософські публікації та їх специфіка: відхід від натуралізму, широке використання статистики та глибокий історизм, відстоювання економічних інтересів Галичини як основна ідея (роботи «Наш погляд на польське питання», «Наше теперішнє положення», «Воскресеніє чи погребеніє?», «Глухі вісті»).

5. Стаття «Галицьке українофільство» – відповідь на надруковані в газеті «Діло» «Уваги Русина»: історія створення, полеміка, наслідки.

6. Участь в редагуванні та етапи співпраці І.Франка в журналі «Зоря»: художня творчість (роман «Захар Беркут»), напрямки журналістської та наукової роботи (літературно-критичне дослідження «Жіноча неволя в руських піснях народних», публіцистична праця «Конеchnість реформи учення руської літератури по наших середніх школах», історична розвідка «Польське повстання в Галичині року 1846»); напрямки роботи на другому етапі: біографічні довідки, рецензії на альманахи, історичні праці.

7. Участь у публіцистичній дискусії 1891 – 1892 рр.: від «галицьких віршів» до єдиної української літературної мови.

8. Дискусія в журналі «Зоря» між В.Щуратом та І.Франком про декаденство: спрямованість, основні аспекти, система аргументів.

9. Основні ідеї праці І.Франка «Із секретів поетичної творчості», її характер, жанрова специфіка і своєрідність поезики.

10. Головні ідеї праці І.Франка «Що таке поступ?», критика марксизму.

11. Участь І.Франка в радикальному журналі «Друг»: новаторст-

во художніх творів, переклади, роль у збереженні журналу, подальша видавнича діяльність, пошук прийнятної форми для змагання з урядовою цензурою.

12. І.Франко на сторінках альманахів «Громадський друг», «Дзвін» і «Молот»: програмова політична лірика, журналістські публікації у відділах «Хроніка», «Вісті з Галичини»; програмова стаття «Література, її завдання і найважливіші ціхи» як естетична програма радикального напрямку – основні ідеї (самостійність української літератури, реалізм як метод тощо).

13. Значення творів І.Франка на сторінках журналу «Світ»: І.Франко як організатор видання, художні твори, переклади, наукові матеріали, роботи з етнографії та статистики, імперативна публіцистика, літературна критика.

14. Літературно-критичні роботи І.Франка в журналі: аналіз творчості Т.Шевченка в статті «Причинки до оцінення поезії Тараса Шевченка: I. Гайдамаки. II. Темне царство», «Огляд української літератури за 1880 рік», рецензія «Хуторна поезія П.А. Куліша».

15. Матеріали І.Франка в журналі «Товариш»: І.Франко як організатор видання, програмова стаття «Наша публіка» – погляд на становище української преси в Галичині і завдання публіцистики.

16. І.Франко в журналах «Народ» і «Хлібороб»: стаття «Слов'янська взаємність в розумінні Яна Коллара і тепер», економічні публікації, розвідка «Професор Омелян Огоновський», проблеми українського театру в роботі «Наш театр», рецензії на «болгарські праці» М.Драгоманова тощо.

17. Діяльність І.Франка як редактора журналу «Житє і слово»: заснування журналу, його програма, два періоди в його історії, структура видання, коло авторів, публікації І.Франка – художні твори, переклади, рецензії, наукові, політичні, літературно-критичні статті і матеріали («Слово про критику» тощо).

18. Участь І.Франка в журналі «Киевская старина».

19. Стаття І.Франка «Україна irredenta» – історія створення, полемічний характер, авторська концепція та основні ідеї, значення.

Тестові та творчі запитання:

1. У яких журналах брав участь І.Франко?
2. У яких виданнях він виступав як редактор або один з упорядників?
3. У яких періодичних виданнях було надруковано його художні твори – назвіть найважливіші й визначте їх значення.
4. Назвіть найважливіші журналістські праці І.Франка.
5. У яких журналістських жанрах він працював?
6. У яких працях І.Франко торкався постаті Т.Шевченка і його спадщини – назвіть кілька з них.

7. Яка стаття являла собою естетичну програму радикальної партії і де вона була опублікована?
8. Визначте відмінності в першому і другому періодах існування журналу «Житє і слово».
9. Схарактеризуйте коротко участь І.Франка в москвофільських виданнях.
10. Визначте характер співпраці І.Франка в народовських виданнях.
11. У яких журналах радикального напрямку він брав участь, у якій якості?
12. Схарактеризуйте участь І.Франка в російськомовній українській журналістиці в Росії.

Література

1. Франко І.Я. Збір. творів: У 50 т. – К.: Наук. думка, 1980 – 1984.– Т. 26 – 43.
2. Бернштейн М.Д. Діяльність Івана Франка-критика у журналі «Друг» // Слово про Великого Каменяра. – К., 1956. – Т. 2. – С. 144 – 214.
3. Вєрвєс Г.Д. Іван Франко в робітничій газеті «Ргаса» // І.Франко-історик. – К., 1956. – С. 14 – 138.
4. Возняк М. Перший наддністрянський прогресивний журнал // Возняк М. Нариси про світогляд Івана Франка. – Л., 1955. – С. 86 – 144.
5. Грицак Я. «...Дух, що тіло рве до бою...»: Спроба політичного портрета Івана Франка. – Л.: Каменяра, 1990. – 176 с.
6. Грушкін В. Журнал «Житє і слово» в українському літературному процесі // Слово про великого Каменяра. – К., 1956. – Т. 2. – С. 273 – 313.
7. Дей О.І. Журнал «Товариш» (Епізод із журналістської діяльності І.Франка) // Дослідження творчості Івана Франка. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959. – Вип. 2. – С. 103 – 132.
8. Дмитрук В.Т. Іван Франко – історик української демократичної журналістики // Іван Франко. Статті і матеріали. – Л., 1960. – Зб. 7. – С. 174 – 209.
9. Дорошенко І.І. Робітнича тема в публіцистиці Івана Франка кінця 70-х – початку 80-х років // Наук. зап. Львів. держ. ун-ту. – 1958. – Т. 42. – Вип. 1: Питання журналістики. – С. 5 – 17.
10. Іванов П.Ф. Іван Франко в журналі «Друг» // Наукові записки Київського університету. – 1957. – Т. XVI. – Вип. III: Зб. факультету журналістики. – № 2. – С. 117 – 140.
11. Іванов П.Ф. І.Франко в ж. «Громадський друг» // Слово про Великого Каменяра. – К., 1956. – Т. 2. – С. 215 – 172.
12. Маляренко Л. Іван Франко – журналіст і видавець // Прапор. –

1969. – № 12. – С. 87 – 91.

13. Маляренко Л. Іван Франко – редактор. – Л.: Вид-во Львів. ун-ту, 1970. – 115 с.

14. Михайлин І.Л. Нарис з історіографії історії української журналістики: методологічні уроки Іван Франка // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повід. сьомої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 17 – 18 трав. 2002 р. – Л., 2002. – С. 30 – 36.

15. Нечиталюк М.Ф. Робітничі кореспонденції Івана Франка в газеті «Раса» // Укр. літературознавство. – 1975. – Вип. 23. – С. 20 – 28.

16. Пустова Ф.Д. Стиль публіцистики І. Франка в журналі «Народ» // Укр. літературознавство. – 1968. – Вип. 3. – С. 13 – 18.

17. Студинський К. Іван Франко і товариші в соціалістичнім процесі 1878 р. // Україна. – 1926. – № 6. – С. 58 – 114.

18. Шаланський В. «Правда понад усе!». Про антиклерикальну діяльність І.Франка в журналі «Народ» // Жовтень. – 1981. – № 4. – С. 114 – 116.

19. Шаповал Ю.Г. «А все ж таки те саме «Діло»: І.Франко – співробітник «Діла» // Дзвін. – 1994. – № 8. – С. 150 – 154.

20. Шаповал Ю.Г. «Діло» (1880 – 1939 рр.): Поступ української суспільної думки. – Л., 1999. – 384 с.

21. Шаповал Ю.Г. Часопис «Діло» (1880 – 1939 рр.): історія, проблеми, люди // Зб. праць Наук.-дослід. центру періодики. – Л., 1995. – Вип. 2. – С. 5 – 43; Л., 1996–1997. – Вип. 3 – 4. – С. 5 – 100; Л., 1998. – Вип. 5. – С. 5 – 110.

22. Якимович Б. Книга. Просвіта. Нація. Видавнича діяльність І. Франка у 70 – 80-і роки ХІХ ст. – Л.: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 1996. – 307 с.

23. Яковенко В.М. До співробітництва Франка в «Зорі» // Укр. літературознавство. – 1966. – Вип. 1. – С. 64–69.

Загальна література (до всіх тем):

1. Білецький Л.Т. Основи української літературно-наукової критики. – К.: Либідь, 1998. – 408 с.
2. Білецький О.І., Сірополко С. Українська журналістика на тлі доби (історія, демократичний досвід, нові завдання) / За ред. К. Костева й Г. Комаринського. – Мюнхен: Укр. техніко-господарський ін-т, 1993. – 204 с.
3. Дмитрук В.Г. Нарис з історії української журналістики ХІХ ст. – Л.: Вища шк., 1969. – 145 с.
4. Єфремов С.О. Вне закона: к истории цензуры в России // Єфремов С.О. Літературно-критичні статті. – К., 1993. – С. 14 – 47.
5. Єфремов С.О. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – 688 с.
6. Животко А. Історія української преси / З передмовою К. Костева. – Мюнхен: Укр. техніко-господарський ін-т, 1989 – 1990. – 334 с.
7. Животко А. Історія української преси / Упоряд.. авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М.С. Тимошик. – К.: Наша культура і наука. 1999. – 368 с.
8. Животко А. Преса // Енциклопедія українознавства / Під гол. ред. проф. д-ра В. Кубійовича і проф. д-ра З.Кузелі. – Мюнхен; Нью-Йорк, 1949. – Т. 1. – С. 981 – 1003.
9. Зеров М.К. Українське письменство ХІХ ст. // Зеров М.К. Твори: У 2 т. –1990. – Т. 2. – С. 4 – 245.
10. Історія української дожовтневої журналістики. – Л.: Вища шк.. 1983. – 511 с.
11. Історія української літературної критики: Дожовтневий період. – К.: Наук. думка, 1988. – 452 с.
12. Маковей О. П'ятдесятлітній ювілей руської публіцистики // Літературно-науковий вісник. – 1898. – № 5: Друга пагінація. – С. 111 – 126.
13. Михайлин І.Л. Історія української журналістики ХІХ століття: Підручник. – К.: Центр навч. літератури, 2003. – 720 с.
14. Михайлин І.Л. Методологічні пошуки в українській критиці та історії літератури ХІХ ст. // Літературознавство: Матеріали ІІІ конгресу Міжнародної асоціації українців (Харків, 26 – 29 серпня 1996 р.). – К., 1996. – С. 51 – 59.
15. Наєнко М.К. Українське літературознавство: Школи, напрями, тенденції. – К.: ВЦ “Академія”, 1997. – 320 с.
16. Очерки по истории русской журналистики и критики. – Ленинград: Изд-во Ленин. ун-та, 1950. – Т. 1: ХVІІІ век и первая половина ХІХ века. – 604 с
17. Очерки по истории русской журналистики и критики. – Ле-

нинград: Изд-во Ленин. ун-та, 1965. – Т. 2: Вторая половина XIX века. – 516 с.

18. Петров В., Чижевський Д., Глобенко М. Українська література. Мірчук І. Історія української культури. – Мюнхен; Л.: Укр. вільний ун-т. 1994. – 380 с.

19. Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М.М. Романюка. – Л., 1994 – 2003. – Вип. 1 – 10.

20. Українська періодика: історія і сучасність: Тези доповідей та повідомлень Всеукраїнської науково-теоретичної конференції / Ред. колегія: М.М. Романюк (відп. ред.) та ін. – Л., 1993 – 2003. – Конф. перша – восьма.

21. Українська преса. Хрестоматія / За ред. д-ра філол. наук, проф. М.Ф. Нечиталюка. – Львів, 1999. – Т. 1: Преса Східної України 60-х років XIX ст.. – 522 с.

22. Українська преса. Хрестоматія / За ред. д-ра філол. наук, проф. М.Ф. Нечиталюка. – Львів, 2002. – Т. 2: Преса Галичини 60-х років XIX ст. – 732 с.

23. Федченко П.М. Матеріали з історії української журналістики. – К.: Вид-во Київ. ун-ту, 1959. – Вип. 1: Перша половина XIX ст. – 338 с.

24. Федченко П.М. Преса та її попередники: Історія зародження й основні закономірності розвитку. – К.: Наук. думка, 1969. – 350 с.

25. Франко І.Я. Нарис історії україно-руської літератури до 1890 р. // Франко І.Я. Зібр. творів: У 50 т. – К., 1984. – Т. 41. – С. 194 – 470.

Зв'язок програми семінарських занять із методичними матеріалами кафедри з історії української журналістики

Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять з курсу «Історія української журналістики» для студентів стаціонару зі спеціальності «Журналістика» розроблено безпосередньо у зв'язку з наявними методичними матеріалами по викладанню відповідного курсу, створеними на кафедрі журналістики Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Основними методичними джерелами, з якими узгоджується викладений план семінарських занять, були такі:

1. Михайлин І.Л. Історія української журналістики: Методичні матеріали для студентів заочного та дистанційного навчання зі спеціальності «Журналістика». – Харків, 2001. – 26 с.

2. Михайлин І.Л. Науково-дослідна робота студента з журналістики: Методичні матеріали для студентів зі спеціальності «Журналістика». – Харків, 2001. – 90 с.

Іспит

Студенти денної форми навчання складають іспит усно.

Такі методичні рекомендації, як «*Критерії оцінки знань студента на іспиті*» та «*Запитання до іспиту*» викладено у виданні: Михайлин І.Л. Історія української журналістики: Методичні матеріали для студентів заочного та дистанційного навчання зі спеціальності «Журналістика». – Харків, 2001. – С. 14 – 15.

Розроблений *темарій курсових робіт* для другого курсу з історії української журналістики викладено у виданні: Михайлин І.Л. Науково-дослідна робота студента з журналістики: Методичні матеріали для студентів зі спеціальності «Журналістика». – Харків, 2001. – С. 78 – 80.

**Хавкіна
Любов Марківна**

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Короткий семінарій
Методичні матеріали для студентів зі спеціальності «Журналістика»

Навчально-методичне видання

Редактор
І.Л. Михайлин

Підписано до друку 1.03 2004. Формат 60 x 84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Обл.-вид. арк.

Харківський національний університет
Імені В.Н. Каразіна, філологічний факультет, кафедра журналістики.

61077, м.Харків-77, майдан Свободи, 4.
Тел. (0572) 45-72-30.
Видавничий центр ХНУ.